

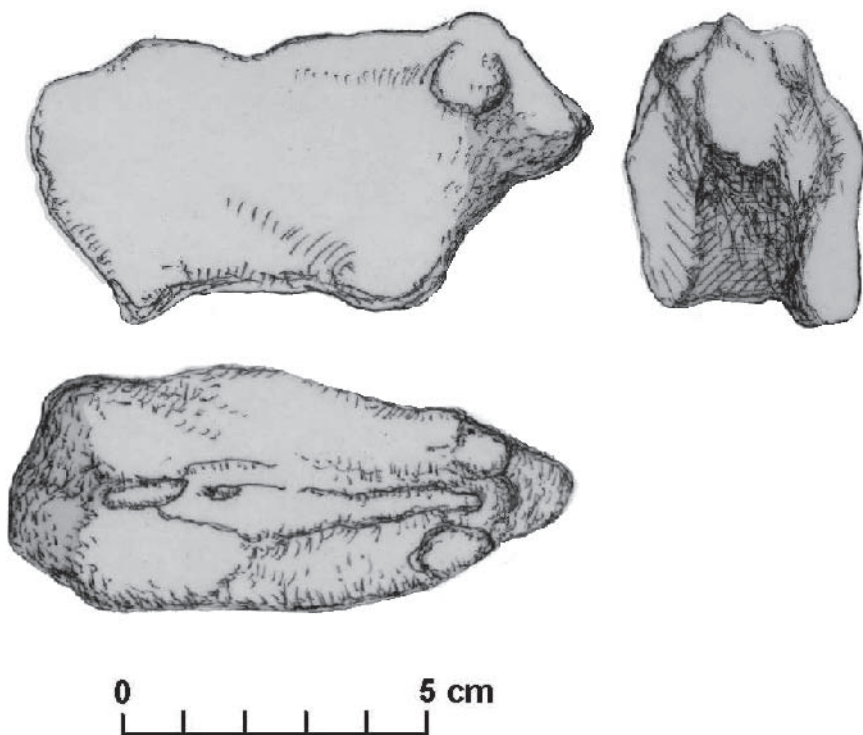
OJEDINELÉ ENEOLITICKÉ NÁLEZY Z LIESKOVCA

TOMÁŠ ZACHAR - RÓBERT MALČEK

V roku 2007 sa podarilo zdokumentovať menšiu súkromnú zbierku, ktorú sprístupnil Imro Ostrihoň. Všetky nálezy zberového charakteru pochádzajú z katastra obce Lieskovec (okr. Zvolen), z polohy Pod Hrádkom. Predmety sú uložené v súkromnej zbierke a pravdepodobne súvisia s eneolitickým osídlením badenskej kultúry na výšinnej polohe Hrádok (Malček 1999, 143).

Opis nálezu

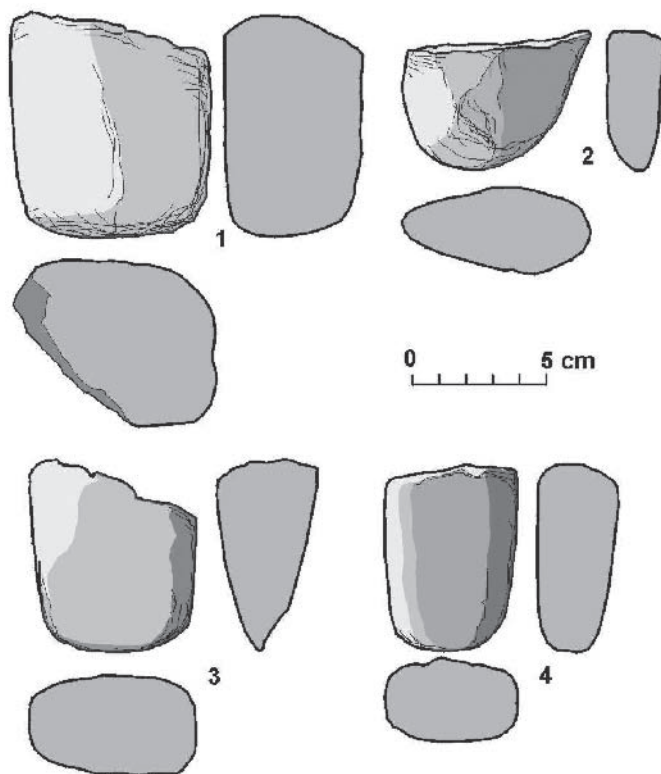
- Voľná hlinená zoomorfná plastika svetlohnedej až sivej farby (obr. 1), nájdená na upätí južného svahu výšinného ostrožného sídliska v Lieskovci-Hrádku. Plastika má zvýraznenú hrivu na chrbte, naznačené uši a chvost, predná časť hlavy a nožičky sú odlomené. Detaily hlavy nie sú bližšie vyjadrené. Rozmery: dĺžka: 6 cm; šírka: 3 cm; výška 2,5 cm.

Obr. 1 Lieskovec - Pod Hrádkom. Zoomorfná plastika

Plastika s vysokou pravdepodobnosťou nezobrazuje prasa divoké (*Sus scrofa*), ale domestikované prasa domáce (*Sus scrofa f. domestica*), ktoré sa v praveku vzhľadom ešte veľmi neodlišuje od prasaťa divokého.¹ Analógie k datovaniu plastiky môžeme nájsť v kolekcii zoomorfnej plastiky z Veľkej Lomnice - Burchbrichu, kde sa vyskytol motív ošípanej, datovaný do neskorej kanelovanej keramiky (Novotný 1972, 13). Výskyt zoomorfnej plastiky v eneolite súvisí s rozmachom poľnohospodársko-pastierskych komunít (Podborský 2006, 207). Obraz prasaťa sa vďaka početnému potomstvu spája s predstavou plodnosti, rastu (Lurken 2005, 179, 557–558), dostatku (Biedermann 1992, 294) a predpokladá sa jeho využitie v kulte plodivej sily (Vladár 1979, 60–61), či pri symbolickom obetovaní zvierata nadprirodzeným silám, pri ktorom nahrádza živú obeť zámerným rozlomením plastiky (Novotný – Novotná – Kovalčík 1991, 25).

V najbližšom okolí Lieskovca sa eneolitické zoomorfne plastiky našli pri systematickom archeologickom výskume na neďalekej polohe Hrádok, ktorá sa vypína nad miestom nálezu (Malček 2000, 81; Malček 2002, 124; Malček 2003, 80), v polohe Zvolen-Stráže (Malček 1996, 128, obr. 94: 2), v polohe Zvolen-Haputka (Malček – Mihok 2001, 145) a známy je starší nález dutej plastiky býčka zo Zvolena-Borovej hory (Vladár 1979, 61; Paulík 1980, obr. 70).

Obr. 2 Lieskovec - Pod Hrádkom. Brúsená kamenná industria

Ďalšie predmety reprezentujú štyri ploché kamenné sekerky, nájdené na poli pod južným svahom Hrádku v Lieskovci (obr. 2).

Opis nálezov

1. Fragment plochej kamennej sekerky obdĺžnikového tvaru, hladená, farba zelená s čiernymi flakmi, tyl sa nezachoval, nepravidelne oválneho prierezu, báza mierne zaoblená smerom k britu, brit so stopami používania, vyrobená zo serpentinitu. Rozmery: dĺžka: 8 cm; šírka (brit): 7 cm; hrúbka: 5 cm.
2. Fragment spodnej časti plochej kamennej sekerky s oválnym ostrím, hladená, farba bordová, tyl sa nezachoval, pozdĺžneho oválneho prierezu, báza zaoblená smerom k ostriu, vyrobená z metakvarcitu. Rozmery: dĺžka: 6 cm; šírka (ostrie): 7 cm; hrúbka: 3 cm.
3. Torzo plochej kamennej sekerky lichobežníkovitého tvaru; hladená, farba sivá, tyl nezachovaný, so stopami poškodenia po pluhu, so symetrickým ostrím, oválneho prierezu, báza zaoblená smerom k ostriu, vyrobená pravdepodobne z dioritu. Rozmery: dĺžka: 7 cm ; šírka (ostrie): 7 cm; hrúbka: 3 cm.
4. Fragment plochej podlhovastej kamennej sekerky obdĺžnikovitého tvaru , povrch hladený, farba svetlosivá, tyl nezachovaný, oválneho prierezu, ploché ostrie a hranená báza, vyrobená z paleobazaltu. Rozmery: dĺžka: 9 cm; šírka (ostrie): 6 cm; hrúbka: 3 cm.

Ploché kamenné sekerky sa vyskytujú od neolitu do eneolitu (Lichardus 1960, 852). Vzhľadom ku kultúrno-historickej situácii vo Zvolenskej kotline sa prikláňame k datovaniu do obdobia kanelovanej keramiky. Materiál na výrobu sekier je miestnej proveniencie z bližších či vzdialenejších ložísk, iba serpentinit predstavuje vo Zvolenskej kotline materiál importovaný z väčšej vzdialenosti (Galvánek – Zachar – Malček 2007, v tlači).

V súkromnej zbierke sa vyskytlo aj deväť kusov limnosilicitovej ŠI. Spolu s vyššie uvedenými nálezmi predstavujú tieto artefakty sídliskový materiál a až ďalší výskum upresní, či sa v katastri obce Lieskovec, v polohe Pod Hrádkom nachádzalo eneolitické nížinné sídlisko súveké s výšinnou polohou Hrádok.

POZNÁMKA

¹Za informáciu ďakujeme PhDr. Miriam Nývltovej-Fišákovéj, PhD., z AÚ AV ČR Brno.

LITERATÚRA

- BIEDERMANN, H. 1992: Lexikón symbolov. Bratislava.
- GALVÁNEK, J. – ZACHAR, T. – MALČEK, R. 2007: Proveniencia kamenných surovín na strednom a hornom Pohroní v dobe kamennej, SPFFMU M 12, v tlači
- LICHARDUS, J. 1960: Kamenné nástroje na Slovensku a ich hlavné typy. Arch. Rozhledy XII, s. 843–861.
- LURKEN, M. 2005: Slovník symbolů. Praha.
- MALČEK, R. 1996: Praveké nálezy zo Zvolena, AVANS 1994, s. 128.
- MALČEK, R. 1999: Doterajšie poznatky archeologického výskumu na lieskovskom Hrádku. In: KUZMA, I. 1999 (ed.): Otázky neolitu a eneolitu našich krajín - 1998. Nitra , s. 143–157.

- MALČEK, R. 2000: Piata sezóna výskumu výšinného sídliska Lieskovec-Hrádok. AVANS 1999, s. 81.
- MALČEK, R. – MIHOK, L. 2001: Záchranný výskum na polohe Haputka vo Zvolene. AVANS 2000, s. 145.
- MALČEK, R. 2002: Šiesta sezóna výskumu výšinného sídliska Lieskovec-Hrádok. AVANS 2001, s. 124.
- MALČEK, R. 2003: Siedma sezóna výskumu výšinného sídliska Lieskovec-Hrádok. AVANS 2002, s. 80–81.
- NOVOTNÝ, B. 1972: Výskum vo Veľkej Lomnici. Arch. Rozhledy XXIV/1, s. 10–17.
- NOVOTNÝ, B. – NOVOTNÁ, M. – KOVALČÍK, R. 1991: Popradská kotlina v dávnej minulosti. Košice.
- PAULÍK, J. 1980: Praveké umenie na Slovensku. Bratislava.
- PODBORSKÝ, V. 2006: Náboženství pravěkých Evropanů. Brno.
- VLADÁR, J. 1979: Praveká plastika. Bratislava.

ÄNEOLITHISCHE EINZELFUNDE AUS LIESKOVEC

TOMÁŠ ZACHAR – RÓBERT MALČEK

Im Jahre 2007 wurde eine Privatsammlung erschlossen, in der sich auch Einzelfunde aus Lieskovec (Bez. Zvolen), Flur Pod Hrádkom befinden. Die Sammlung enthielt eine zoomorphe Figur (Abb. 1), vermutlich vom Hausschwein (*Sus scrofa f. domestica*) als Symbol von Fruchtbarkeit, Reichtum und Wachstum und man nimmt deswegen an, diese Plastik ist in der Kultsphäre angewandt worden. Weitere Gegenstände repräsentieren die Fragmente von flachen Steinbeilen gemacht aus Serpentin, Diorit, Paläobasalt und Metaquarzit. Die Rohstoffe für die Herstellung von Beilen sind örtlicher Herkunft, nur Serpentin repräsentiert eine Rohstoffart importiert aus größerer Entfernung. Sämtliche Gegenstände datieren wir ins Äneolithikum und sie hängen vermutlich mit der Höhensiedlung der Badener Kultur in der Lage Hrádok zusammen.

Mgr. Róbert Malček, Archeologický ústav SAV, Akademická 2, 949 21 Nitra
robert.malcek@savba.sk

Tomáš Zachar, Ústav archeologie a muzeologie FF MU Brno, Arna Nováka 1,
602 00 Brno
tomas.zachar@inmail.sk